

राज्यातील सिकलसेल आजाराच्या रुग्णांना शासकीय रक्तपेढीमधून मोफत रक्त पुरवठा करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

सार्वजनिक आरोग्य विभाग

शासन निर्णय क्र:साआवि/२००१/प्र.क्र:२०६/आरोग्य-६,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

दि:- ५ डिसेंबर, २००१.

वाचा:- महासंचालक, आरोग्य सेवा, मुंबई यांचे पत्र क्र: संआसे/सिकलसेल/मो.र.पु./प्रस्ताव/२००१, दि. ९ मार्च, २००१.

प्रस्तावना:-

"सिकलसेल" हा अनुवंशिक रक्तदोषामुळे उद्भवणारा आजार आहे. या आजाराचे रुग्ण हे बहुतांशी आदिवासी व मागासवर्गीय समाजामध्ये आढळून येतात असे एकंदर पहाणीत निदर्शनास आले आहे. राज्यात चंद्रपूर, गडचिरोली, गोंदिया, भंडारा, नागपूर, वर्धा, अमरावती, यवतमाळ, नांदेड, जळ्यांव, धुळे, नंदुरबार, औरंगाबाद, नाशिक, ठाणे, रायगड या जिल्ह्यांमध्ये या आजाराचे रुग्ण जास्त आढळतात. राज्यातील एकूण आदिवासी, मागासवर्गीय लोकसंख्या व अशा समाजामध्ये असणारे या आजाराचे प्रमाण विचारांत घेता किमान १० हजार बालकांना "सिकलसेल" आजार असण्याची शक्यता तज्ञांनी व्यक्त केली आहे. अशा बालकांना किमान २ ते ३ वेळा रक्त संक्रमण घ्यावे लागते. तसेच व्हिटॅमिन गोळ्या, वेदनाशामक औषध व ॲन्टीबायोटिक्स देण्याची गरज असते. सिकलसेल या आजाराचा समूळ उच्चाटन करण्याचे उपचार उपलब्ध नसल्यामुळे उपरोक्त उपचार सदैव काळ घ्यावे लागतात.

राज्यातील सर्व थॅलेसिमिया व हिमोफीलिया रुग्णांना मोफत रक्त पुरवठा करणेबाबत सर्व शासकीय, निम शासकीय व धर्मदाय संचलित रक्तपेढ्यांना सक्ती करावी असे आदेश राज्य रक्त संक्रमण परिषदेला दि.५ जानेवारी, २००० च्या आदेशानुसार देण्यात आले आहेत. तदनुसार राज्य रक्त संक्रमण परिषदेने राज्यातील १७७ रक्तपेढ्यांना थॅलेसिमिया/ हिमोफीलिया रुग्णांना मोफत रक्त पुरवठा करण्यास बंधन घातले आहे.

"सिकलसेल" हा आजार सुध्दा थॅलेसिमिया अथवा हिमोफीलिया सारख्या रक्तदोष आजारासून सिकलसेलग्रस्त रुग्णास रक्त संक्रमणाची आवश्यकता भासते.

ही वस्तुस्थिती विचारांत घेता राज्यातील सिकलसेलग्रस्त रुग्णांना सर्व शासकीय व निम शासकीय रुग्णालयातून आवश्यकतेनुसार मोफत रक्त पुरवठा करण्यास व गरजेचा औषध उपचार मोफत देण्याचा प्रश्न शासनाच्या विधाराधीन होता.

शासन निर्णय:-

"सिकलसेल" हा आजार सुध्दा थॅलेसिमिया अथवा हिमोफीलिया सारख्या रक्तदोष आजारासून सिकलसेलग्रस्त रुग्णांना मोफत रक्त पुरवठा करणेबाबत सर्व शासकीय, निम शासकीय व धर्मदाय संचलित रक्तपेढ्यांना सक्ती करावी असे आदेश राज्य रक्त संक्रमण परिषदेला दि.५ जानेवारी, २००० च्या आदेशानुसार देण्यात आले आहेत. तदनुसार राज्य रक्त संक्रमण परिषदेने राज्यातील १७७ रक्तपेढ्यांना थॅलेसिमिया/ हिमोफीलिया रुग्णांना मोफत रक्त पुरवठा करण्यास बंधन घातले आहे.

रुग्णांना सर्प शासकीय व निम शासकीय रुग्णालयांतून आवश्यकतेनुसार मोफत रगत पुरवठा तसेच गरजेचा औषध उपचार मोफत करण्यात यावा.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(श.रा.जोशी)

महाराष्ट्र शासनाचे उप सचिव

प्रति,

महासंचालक, आरोग्य सेवा, मुंबई,

आयुक्त, अन्न व औषध प्रशासन, मुंबई,

संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई,

आयुक्त, राज्य कामगार विमा योजना, मुंबई,

प्रकल्प संचालक, मुंबई/ महाराष्ट्र राज्य, एडरा नियंत्रण सोसायटी, अँकवर्थ कॉम्प्लेक्स,

रफी किडवाई मार्ग, वडाळा (प.) मुंबई-३३.

सह संचालक, आरोग्य सेवा (आरोग्य) पुणे,

सर्व उप संचालक, आरोग्य सेवा,

निवड नस्ती (आ-६)

सामाजिक अर्थसहाय्य योजना

- १) संजय गांधी निराधार अनुदान योजना
- २) श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजना
- ३) इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तीवेतन योजना
- ४) इंदिरा गांधी राष्ट्रीय विधवा निवृत्तीवेतन योजना
- ५) इंदिरा गांधी राष्ट्रीय अपंग निवृत्तीवेतन योजना

महाराष्ट्र शासन

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : विसयो-२०१०/प्र.क्र.१७५/विसयो-२

मंत्रालय , मुंबई - ४०० ०३२.

दिनांक : २६ ऑक्टोबर, २०१०.

- वाचा :-**
- १) शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र.विसयो-२००८/प्र.क्र.७८/विसयो-१, दि. ३० सप्टेंबर, २००८.
 - २) शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र.विसयो-२००८/प्र.क्र.७८/विसयो-१, दि. २७ फेब्रुवारी, २००९.
 - ३) शासन परिपत्रक सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र.विसयो-२००८/प्र.क्र.७८/विसयो-१, दि. ६ मे, २००९.
 - ४) शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र.विसयो-२००८/प्र.क्र.७८/विसयो-१, दि. २९ जून, २००९.
 - ५) शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र.विसयो-२०१०/प्र.क्र.३३/विसयो-२, दि. १३ जुलै, २०१०.
 - ६) शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्र. विसयो-२०१०/प्रक्र १७७/विसयो-२, दिनांक २८/०९/२०१०
 - ७) शासन पत्र सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्र. विसयो-२०१०/प्रक्र १९०/विसयो-२, दिनांक ०७/१०/२०१०
 - ८) शासन पत्र सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्र. विसयो-२०१०/प्रक्र १७५/विसयो-२, दिनांक १५/१०/२०१०

प्रस्तावना :- राज्यात निराधार वृद्ध व्यक्ती, अंध, अपंग, शारिरीक व मानसिक आजाराने रोगग्रस्त व्यक्ती व निराधार विधवांना अर्थसहाय्य देण्याच्या मूळ हेतूने संजय गांधी निराधार / आर्थिक दुर्बलांसाठी अनुदान योजना सन १९८० पासून राबविण्यात येत होती. या योजनेमध्ये संदर्भ क्र.१ येथील दिनांक ३० सप्टेंबर, २००८ च्या शासन निर्णयान्वये काही सुधारणा करून ही योजना संजय गांधी निराधार अनुदान योजना या नावाने राज्यात राबविण्यात येत आहे. या योजनेअंतर्गत सध्या प्रतिमाह प्रति लाभार्थी रु.५००/- एवढे अनुदान देण्यात येत आहे. त्याचप्रमाणे केंद्र पुरस्कृत इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तीवेतन योजनेला पूरक म्हणून श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजना सन २००४ पासून राबविण्यात येत आहे. या योजनांच्या अटी/शर्ती संदर्भ क्र.१ येथील शासन निर्णयान्वये पूर्वीचे सर्व शासन निर्णय, परिपत्रके अधिक्रमीत करून सुनिश्चित करण्यात आलेल्या आहेत.

या योजनांच्या अंमलबजावणीमध्ये काही अडचणी येत असून या योजनांच्या निकषात उदाहरणार्थ लाभार्थ्यांच्या मुलांचे वय २१ वर्षे झाल्यानंतर त्याला अनुदान द्यावयाचे नाही व या मुलांना २१ वर्षानंतर लगेच नोकरी मिळेल याची शाश्वती नसल्याने ही वयोमर्यादा वाढविणे, वाढत्या महागाईमुळे सध्याच्या अनुदानात वाढ करावी, तसेच संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेच्या समितीच्या रचनेत बदल, देवदासी, परित्यक्ता, तृतीयपंथी यांचा लाभार्थी म्हणून समावेश करावा, अशा अनेक मागण्या लोकप्रतिनिधी, निराधार इत्यादी व्यक्ती शासनाकडे सातत्याने करीत आहेत. चरील अडचणी लक्षात घेऊन लाभार्थ्यांच्या निवडीचे निकष, निवड प्रक्रिया व लाभ

वितरण पध्दत यामध्ये सुधारणा करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता. शासन आता संदर्भ क्रमांक १ ते ५, ७ व ८ येथील शासन निर्णय , परिपत्रके, पत्रे अधिक्रमीत करून खालीलप्रमाणे आदेश देत आहे.

शासन निर्णय :

राज्य पुरस्कृत योजना :-

(१) संजय गांधी निराधार अनुदान योजना :-

संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेखाली पात्र लाभार्थ्यांस यापूर्वी मिळणाऱ्या प्रतिमाह रुपये ५००/- अनुदानात रुपये १००/- इतकी वाढ करण्यात येत असून यापुढे प्रतिमाह रुपये ६००/- इतके अनुदान मिळेल.

एका कुटुंबात एकापेक्षा जास्त लाभार्थी असल्यास, यापूर्वी मिळणाऱ्या प्रतिमाह रुपये ७५०/- अनुदानाच्या मर्यादित वाढ करण्यात येत असून, ती यापुढे प्रतिमाह रुपये ९००/- इतकी राहिल.

या योजनेसाठी पात्र लाभार्थ्यांच्या यादीतून " शेतमजूर महिला " हा प्रवर्ग वगळण्यात येत आहे. म्हणजेच त्यांना यापुढे सदर योजनेत अनुदान मिळणार नाही.

आता, या शासन निर्णयान्वये पात्र लाभार्थ्यांच्या यादीत " तृतीयपंथी व परित्यक्ता " या प्रवर्गाचा समावेश करण्यात येत आहे. तसेच महिला व बालविकास विभागामार्फत सध्या ज्या ४०३८ देवदासीनां लाभ देण्यात येत आहे, त्यांना महिला व बालविकास विभागाच्या योजनेमधून वगळून त्या ऐवजी त्यांना संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेत / श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजनेत लाभार्थी म्हणून समाविष्ट करण्यात येत आहे.

या योजनेअंतर्गत लाभार्थ्यांची मुले २१ वर्षाऐवजी २५ वर्षांची होईपर्यंत किंवा नोकरी मिळेपर्यंत (शासकीय / निमशासकीय / खाजगी), यामध्ये जे अगोदर घडेल तोपर्यंत लाभार्थ्यांना लाभ देण्यात यावा. यापूर्वी ज्या लाभार्थ्यांची मुले २१ वर्षांची झाल्यामुळे त्यांचा लाभ बंद करण्यात आलेला आहे, तथापि दिनांक १ नोव्हेंबर, २०१० रोजी ज्यांच्या मुलाचे वय २५ वर्ष पूर्ण झालेले नाही, अशा लाभार्थ्यांचा लाभ उप विभागीय अधिकारी (महसूल) यांची मंजूरी घेऊन पुनःश्च चालू करण्यात यावा. अशा लाभार्थ्यांना पुन्हा अर्ज करण्याची आवश्यकता राहणार नाही.

ज्या लाभार्थ्यांना फक्त मुलीच असतील अशा लाभार्थ्यांच्या बाबतीत मुलीचे वय २५ वर्ष झाले अथवा त्यांना नोकरी लागली किंवा त्यांचे लग्न होऊन त्या नांदावयास गेल्या तरीसुद्धा लाभ चालू राहिल.

योजनेच्या सुधारित अटी व निकष सोबतच्या परिशिष्ट-१ प्रमाणे राहतील.

(२) श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजना :-

६५ व ६५ वर्षावरील दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंबाच्या यादीत नाव असलेल्या निराधार स्त्री व पुरुषांना केंद्र शासनाच्या इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्ती वेतन योजनेमधून प्रतिमाह रुपये २००/- निवृत्ती वेतन देण्यात येते. त्याला पूरक असलेल्या राज्य शासनाच्या श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्ती वेतन योजनेमधून लाभार्थ्यांस सद्यःस्थितीत प्रतिमाह रुपये ३००/- निवृत्ती वेतन देण्यात येते. यामध्ये रुपये १००/- इतकी वाढ करण्यात येत असून, यापुढे प्रतिमाह रुपये ४००/- इतके निवृत्ती वेतन देण्यात येईल. म्हणजेच लाभार्थ्यांस सद्यःस्थितीत जे रुपये ५००/- (केंद्र शासनाचे रुपये २००/- + राज्य शासनाचे रुपये ३००/-) प्रतिमाह निवृत्ती वेतन मिळत आहे, त्याऐवजी त्यांना प्रतिमाह रुपये ६००/- इतके निवृत्ती वेतन यापुढे मिळेल. याला श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजना-गट-अ असे वर्गीकरण करावे.

त्याचप्रमाणे श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजनेत ज्या लाभार्थ्यांना (दारिद्र्य रेषेखालील यादीच्या कुटुंबात नाव नसलेल्या व रु २१०००/- पेक्षा कमी वार्षिक उत्पन्न असलेल्या) सध्या प्रतिमाह रुपये ५००/- इतके निवृत्ती वेतन मिळत आहे. त्यांच्या निवृत्ती वेतनात प्रतिमाह रु १००/- इतकी वाढ करण्यात येत असून त्यांना यापुढे प्रतिमाह रुपये ६००/- इतके निवृत्तीवेतन मिळेल. याला श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजना गट-ब असे वर्गीकरण करावे.

या योजनेच्या सुधारित अटी व निकष सोबतच्या परिशिष्ट-२ प्रमाणे राहतील.

केंद्र पुरस्कृत योजना :- (या केंद्राच्या योजना संगणकावर ऑनलाईन पध्दतीने कार्यान्वित करणे आवश्यक राहिल.)

(३) इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तीवेतन योजना :-

अ) या योजनेमध्ये ग्रामीण भागाकरिता दारिद्र्य रेषेखालील कुटुंबाच्या सर्वेक्षणानुसार व शहरी भागासाठी नगर विकास विभागाने दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंबांच्या घेतलेल्या सर्वेक्षणानुसार फक्त दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंबाच्या यादीत नाव असलेल्या ६५ व ६५ वर्षांवरील सर्व व्यक्ती पात्र होतील. या लाभार्थ्यांना केंद्र शासनाकडून रु.२००/- प्रतिमाह प्रति लाभार्थी निवृत्तीवेतन देण्यात येईल. याच लाभार्थ्यांना राज्य शासनाच्या श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजनेमधून रु.३००/- प्रतिमाह ऐवजी रुपये ४००/- प्रतिमाह इतके निवृत्तीवेतन मिळेल. यामुळे या लाभार्थ्यांना केंद्र शासनाकडून रुपये २००/- व राज्य शासनाकडून रुपये ४००/- असे एकूण रुपये ६००/-प्रतिमाह प्रतिलाभार्थी निवृत्तीवेतन मिळेल.

ब) इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तीवेतन योजनेमध्ये यापुढे फक्त दारिद्र्यरेषे खालील कुटुंबाच्या यादीमध्ये नाव समाविष्ट असणा-या ६५ व ६५ वर्षांवरील लाभार्थ्यांना लाभ देण्याचा निकष केंद्र शासनाने विहित केलेला आहे. संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेमधील लाभार्थी ६५ वर्षांचे झाल्यानंतर त्या लाभार्थ्यांना श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजना व इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तीवेतन योजनेमध्ये या योजनांच्या निकषांच्या अधिन राहून सामावून घेतले जाईल. (परिशिष्ट-१४ नुसार तहसिलदारांनी आदेश काढावेत).

या योजनेच्या सुधारित अटी व निकष सोबतच्या परिशिष्ट-३ प्रमाणे राहतील.

(४) इंदिरा गांधी राष्ट्रीय विधवा निवृत्तीवेतन योजना :-

संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेतील दारिद्र्य रेषेखालील कुटुंबाच्या यादीत नाव असलेल्या ४० ते ६५ वर्षांपेक्षा कमी वयोगटातील विधवा, इंदिरा गांधी राष्ट्रीय विधवा निवृत्तीवेतन योजनेतर्गत निवृत्तीवेतन मिळण्यास पात्र आहेत. इंदिरा गांधी राष्ट्रीय विधवा निवृत्तीवेतन योजनेमध्ये केंद्र शासनाकडून लाभार्थ्यांला रुपये २००/- प्रतिमाह देण्यात येतात. त्याला पूरक असलेल्या संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेमधून सद्यःस्थितीत जे रुपये ३००/- प्रतिमाह देण्यात येतात, त्यामध्ये रुपये १००/- प्रतिमाह इतकी वाढ करण्यात येत असून, यापुढे लाभार्थ्यांला रुपये ४००/- प्रतिमाह देण्यात येतील. म्हणजेच या योजनेअंतर्गत लाभार्थ्यांस सद्यःस्थितीत जे रुपये ५००/- प्रतिमाह मिळत आहेत, त्याऐवजी त्यांना रुपये ६००/- प्रतिमाह निवृत्ती वेतन मिळेल.

या योजनेच्या अटी व शर्ती केंद्र शासनाच्या कार्यालयीन ज्ञापन क्रमांक जे-११०१२/१/२००९-एनएसएपी, दि. ३०.९.२००९ नुसार राहतील. सदर अटी / शर्ती संक्षिप्तपणे परिशिष्ट-४ येथे दर्शविल्या आहेत. वरील पात्र लाभार्थ्यांव्यतिरिक्त केंद्र शासनाच्या उपरोक्त कार्यालयीन ज्ञापनानुसार पात्र असलेले लाभार्थी (संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेत जरी लाभ घेत नसले तरी) संबंधित तहसिलदार / नायब तहसिलदार यांच्याकडे स्वतंत्रपणे नव्याने अर्ज करू शकतील. संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेमध्ये लाभ घेत असलेले पात्र लाभार्थी या योजनेत वर्ग करण्यात यावेत.

(५) इंदिरा गांधी राष्ट्रीय अपंग निवृत्तीवेतन योजना :-

संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेमधील दारिद्र्य रेषेखालील कुटुंबाच्या यादीत नाव असलेल्या अपंग लाभार्थ्यांपैकी, फक्त १८ ते ६५ वर्षांपेक्षा कमी वयोगटातील, ८० टक्क्याहून जास्त अपंगत्व असलेले तसेच एक किंवा बहुअपंगत्व असलेले (दोन किंवा त्यापेक्षा जास्त अपंगत्व) लाभार्थी इंदिरा गांधी राष्ट्रीय अपंग निवृत्तीवेतन योजनेमध्ये निवृत्तीवेतन मिळण्यास पात्र राहतील. इंदिरा गांधी राष्ट्रीय अपंग निवृत्तीवेतन योजनेमध्ये केंद्र शासनाकडून लाभार्थ्यांला रुपये २००/-प्रतिमाह देण्यात येतात. त्याला पूरक असलेल्या संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेमधून सद्यःस्थितीत जे रुपये ३००/- प्रतिमाह देण्यात येतात, त्यामध्ये रुपये १००/-प्रतिमाह इतकी वाढ करण्यात येत असून यापुढे लाभार्थ्यांला रुपये ४००/- प्रतिमाह निवृत्तीवेतन मिळेल. म्हणजेच या योजनेअंतर्गत लाभार्थ्यांस जे रुपये ५००/- प्रतिमाह निवृत्तीवेतन मिळत आहे. त्याऐवजी त्यांना रुपये ६००/- प्रतिमाह निवृत्तीवेतन देण्यात येईल.

या योजनेच्या अटी व शर्ती केंद्र शासनाच्या कार्यालयीन ज्ञापन क्रमांक जे - ११०१२ / १ / २००९ - एनएसएपी, दि. ३०.९.२००९ नुसार राहतील. सदर अटी / शर्ती संक्षिप्तपणे परिशिष्ट-५ येथे दर्शविल्या आहेत.

वरील पात्र लाभार्थ्यांव्यतिरिक्त केंद्र शासनाच्या उपरोक्त ज्ञापनानुसार पात्र असलेले लाभार्थी (संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेत जरी लाभ घेत नसले तरी) संबंधित तहलिसदार / नायब तहसिलदार यांच्याकडे स्वतंत्रपणे नव्याने अर्ज करू शकतील. संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेमध्ये लाभ घेत असलेले पात्र लाभार्थी या योजनेत वर्ग करण्यात यावेत.

संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेसाठी अर्ज करण्याची पध्दत, समितीचे गठन, कार्यपध्दती, समितीच्या बैठका परिशिष्ट-१, नमुना - दोन प्रमाणे राहिल. श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजना, इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तीवेतन योजना, इंदिरा गांधी राष्ट्रीय विधवा निवृत्ती वेतन योजना, इंदिरा गांधी राष्ट्रीय अपंग निवृत्ती योजनांसाठी अर्ज मंजूर करण्याची पध्दत परिशिष्ट-६ प्रमाणे राहिल.

२. लाभार्थ्यांचे अनुदान दर महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात वितरीत करण्यात येईल,
३. सदर शासन निर्णय दिनांक १ नोव्हेंबर, २०१० पासून अंमलात येईल.
४. या योजनांखालील लाभार्थ्यांची संख्या, देय अनुदानाचे व खर्चाचे मासिक अहवाल परिशिष्ट-१५, परिशिष्ट-१६, परिशिष्ट-१७, परिशिष्ट-१८ मधील नमुना - एक मध्ये तहसिलदार यांनी जिल्हाधिकार्यांना सादर करावेत आणि परिशिष्ट-१५, परिशिष्ट-१६, परिशिष्ट-१७, परिशिष्ट-१८ मधील नमुना - दोन, नमुना-तीन मध्ये जिल्हाधिकारी/विभागीय आयुक्त यांनी त्रैमासिक/वार्षिक अहवाल शासनाला सादर करण्याची दक्षता घ्यावी. तसेच सध्या लाभ मिळणा-या लाभार्थ्यांना अनुदान नियमितपणे देण्यात यावे.
५. हा शासन निर्णय, वित्त विभागाच्या सहमतीने व त्यांच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक: ३७४/व्यय-१४/१०, दिनांक २६ ऑक्टोबर, २०१० अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.
६. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संगणक सांकेतांक क्रमांक - २०१०१०२६२०१२४६००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सही/-

(सतिश गवई)

प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन.

सोबत : परिशिष्ट-१ ते परिशिष्ट-१८

प्रति,

मा.राज्यपालांचे सचिव

मा.मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव

मा.उप मुख्यमंत्र्यांचे सचिव

सर्व जिल्हयांचे पालक मंत्री

सर्व मंत्र्यांचे खाजगी सचिव

सर्व राज्यमंत्र्यांचे खाजगी सचिव

सर्व जिल्हा परिषदांचे अध्यक्ष

मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य

महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता / लेखा परीक्षा) १/२, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई / नागपूर

सचिव, ग्रामीण विकास मंत्रालय, भारत सरकार, कृषि भवन, नवी दिल्ली

महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई

संचालक, नागरी प्रशासन, नवीन प्रशासकीय इमारत, मुंबई

वित्त विभाग (व्यय-१४ / अर्थसंकल्प -७) , मंत्रालय, मुंबई

सर्व मंत्रालयीन विभाग / सर्व विभागीय आयुक्त / सर्व महापालिका आयुक्त / सर्व पोलीस आयुक्त
सर्व जिल्हाधिकारी / सर्व जिल्हा पोलीस अधीक्षक / सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी
संचालक, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई
संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई
अधिदान व लेखा अधिकारी व लेखा कार्यालय, मुंबई
विभागीय समाजकल्याण अधिकारी (मुंबई/नाशिक/पुणे/औरंगाबाद/अमरावती/नागपूर)
सर्व उप विभागीय उप जिल्हाधिकारी (प्रांत अधिकारी) /सर्व तहसिलदार
सर्व कोषागार अधिकारी / सर्व पंचायत समितींचे गट विकास अधिकारी
सर्व उप कोषागार अधिकारी
सर्व अधिकारी, सा.न्या.व वि.स.विभाग,मंत्रालय, मुंबई
निवड नस्ती / का.विसयो-२.

परिशिष्ट-१

नमुना - एक

संजय गांधी निराधार अनुदान योजना पात्रतेचे निकष, अटी व शर्ती

१	किमान १५ वर्षांपासून महाराष्ट्र राज्याचा रहिवासी असणे आवश्यक आहे.
२	वय- ६५ वर्षांपेक्षा कमी असावे.
३	कुटुंबाचे उत्पन्न- प्रतिवर्षी रूपये २१,०००/- पर्यंत.
४	आर्थिक सहाय्य / निवृत्तीवेतन - एक व्यक्ती निराधार कुटुंबाला रूपये ६००/- प्रतिमाह एकापेक्षा जास्त लाभार्थी निराधार कुटुंबाला रूपये ९००/- प्रतिमाह या मर्यादेत
५	पात्रतेची अर्हता- १. अपंगातील अस्थिव्यंग, अंध, मुकबधिर, कर्णबधिर, मतिमंद इत्यादि प्रवर्गातील स्त्री व पुरुष. २. क्षयरोग, पक्षाघात, प्रमस्तीष्कघात, कर्करोग, एड्स (एचआयव्ही +), कुष्ठरोग, सिकलसेल व सार्वजनिक आरोग्य विभागाने निश्चित केलेल्या दुर्धर आजारामुळे स्वतःचा चरितार्थ चालवू न शकणारे स्त्री व पुरुष. ३. निराधार पुरुष / महिला / तृतीयपंथी, निराधार विधवा, घटस्फोट प्रक्रीयेतील व घटस्फोट झालेल्या परंतु पोटगी न मिळणा-या किंवा या योजनेखाली विहित केलेल्या उत्पन्न मर्यादेपेक्षा कमी पोटगी मिळणा-या महिला, परित्यक्त्या, देवदासी, अत्याचारित महिला व वेश्या व्यवसायातून मुक्त केलेल्या महिला. ४. आत्महत्या केलेल्या शेतक-याच्या कुटुंबाचे वार्षिक उत्पन्न या योजनेखालील विहित उत्पन्नापेक्षा कमी असल्यास ते कुटुंब. ५. अनाथ मुले (१८ वर्षांखालील).
६	१) वयाचा दाखला- ग्रामपंचायतीच्या / नगरपालिकेच्या / महानगरपालिकेच्या जन्मनोंद वहीतील उता-याची साक्षांकित प्रत किंवा शाळा सोडल्याचा दाखला, किंवा शिधापत्रिकेमध्ये अथवा निवडणूक मतदार यादीत नमूद केलेल्या वयाचा उतारा किंवा ग्रामीण/नागरी रुग्णालयाच्या वैद्यकिय अधिक्षक यांचा किंवा त्यापेक्षा वरील दर्जाच्या शासकीय वैद्यकिय अधिका-याने दिलेला वयाचा दाखला. २) उत्पन्नाचा दाखला-- तहसिलदार किंवा उप विभागीय अधिकारी यांनी दिलेला दाखला (अर्जदाराकडून रु.५/- च्या Court Fee Stamp वर प्राप्त झालेल्या अर्जानुसार) (अर्जाचा नमुना परिशिष्ट-१३ मध्ये दिला आहे) किंवा दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंबाच्या यादीमध्ये त्या व्यक्ती / कुटुंबाचा समावेश असल्याबद्दलचा साक्षांकित उतारा. ३) रहिवाशी दाखला-- ग्रामसेवक/ तलाठी / मंडळ निरिक्षक यांनी दिलेला रहिवाशी असल्याबाबतचा दाखला किंवा कोणत्याही न्यायालयाने दिलेला रहिवाशी दाखलाही ग्राह्य धरण्यात येईल. ४) अपंगाचे प्रमाणपत्र-- अस्थिव्यंग, अंध, मुकबधिर, कर्णबधिर, मतिमंद यांचे अपंगत्वाबाबत अपंग व्यक्ती अधिनियम १९९५ मधील तरतूदीप्रमाणे जिल्हा शल्यचिकित्सक (सिव्हील सर्जन) यांचे प्रमाणपत्र. ५) असमर्थतेचा / रोगाचा दाखला-- जिल्हा शल्यचिकित्सक (सिव्हील सर्जन), शासकीय रुग्णालयाचे वैद्यकिय अधिक्षक यांनी दिलेला दाखला. ६) कोणत्याही सरकारी किंवा निमसरकारी किंवा शासन अनुदानित निवासगृहाचा आंतरवासी नसल्याबाबतचा दाखला-- तहसिलदार किंवा ग्रामसेवक / तलाठी यांच्या शिफारशीवरून दिलेला दाखला व महिला व बाल कल्याण अधिकारी यांनी दिलेला दाखला. ७) अनाथ असल्याचा दाखला- ग्रामसेवक / मुख्याधिकारी / प्रभाग अधिकारी यांनी दिलेला व गटविकास अधिकारी / प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक बालविकास सेवा योजना यांनी साक्षांकित केलेला दाखला.
७	अतिरिक्त अटी- अ) लाभार्थ्याची मुले (मुलगा) २५ वर्षांची होईपर्यंत किंवा नोकरी मिळेपर्यंत (शासकीय /निम शासकीय/खाजगी) यामध्ये जे अगोदर घडेल तोपर्यंत लाभार्थी व मुलांना लाभ देण्यात यावा. ब) मुलाला नोकरी मिळाल्यानंतर (शासकीय/निम शासकीय/खाजगी) मुलाचे व कुटुंबाचे उत्पन्न विचारात घेऊन लाभार्थ्याची पात्रता ठरण्यात यावी. क) ज्या लाभार्थ्यांना फक्त मुलीच असतील, अशा लाभार्थ्यांच्या बाबतीत मुलीचे वय २५ वर्षे झाले अथवा त्यांना नोकरी लागली किंवा त्यांचे लग्न होऊन नांदावयास गेल्या तरीसुद्धा लाभ चालू ठेवण्यात यावा.
८	या योजनेखाली लाभ मिळण्यासाठी अर्जदाराच्या अपत्य संख्येची अट राहणार नाही.

९	<p>(अ) अपंगातील अस्थिव्यंग, अंध, मुकबधीर, मतिमंद या सर्व प्रवर्गातील अपंगांना या योजनेचा लाभ मिळण्याकरिता त्यांचे कुटुंबाचे एकत्रित वार्षिक उत्पन्न या योजनेत पात्र होण्यासाठी रुपये २१,०००/- पर्यंत असावे.</p> <p>(ब) अस्थिव्यंग, अंध, मुकबधीर, कर्णबधीर, मतिमंद यांचे अपंगत्वाबाबत अपंग व्यक्ती अधिनियम १९९५ मधील तरतूदीप्रमाणे निर्णय होईल. (किमान ४० % अपंगत्व असलेल्या व्यक्ती या योजनेखाली लाभ घेण्यास पात्र ठरतील) यासाठी जिल्हा शल्य चिकित्सक (सिव्हिल सर्जन) यांचे प्रमाणपत्र बंधनकारक राहिल.</p>
१०	<p>शारिरीक छळवणूक झालेल्या अथवा बलात्कार झालेल्या अत्याचारित स्त्रियांच्या बाबतीत जिल्हा शल्यचिकित्सक (सिव्हिल सर्जन) व महिला व बाल विकास अधिका-यांचे प्रमाणपत्र तसेच बलात्कार संबंधात पोलीस ठाण्यामध्ये गुन्ह्याची नोंद झाल्याचे पोलीस ठाण्याचे प्रमाणपत्र घेणे आवश्यक राहिल.</p>
११	<p>(अ) घटस्फोट प्रक्रियेतील स्त्रिया, ज्या पती-पतीने कायदेशीर घटस्फोट मिळण्यासाठी न्यायालयाकडे अर्ज केला आहे, परंतु घटस्फोट मिळण्याची अंतिम कार्यवाही झालेली नाही, अशा कालावधीत पतीपासून वेगळ्या राहणाऱ्या स्त्रियांनी रितसर घटस्फोट मिळण्यासाठी न्यायालयाकडे केलेल्या अर्जाची सत्य प्रत व पतीपासून वेगळी राहत असल्याबद्दलचे संबंधित गावच्या तलाठी व ग्रामसेवक यांनी संयुक्तरित्या दिलेले प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल. तसेच शहरी भागासाठी तलाठी किंवा नगरपालिका / महानगरपालिकांचे कर निरीक्षक यांनी दिलेले प्रमाणपत्र आवश्यक राहिल.</p> <p>(ब) घटस्फोट झालेल्या परंतु पोटगी न मिळणाऱ्या किंवा या योजनेत विहित केलेल्या उत्पन्न मर्यादेपेक्षा कमी पोटगी मिळणाऱ्या महिला अनुदान मिळण्यास पात्र राहतील. घटस्फोट झाल्याबाबत न्यायालयाच्या निर्णयाची प्रत व पोटगीची रक्कम याबाबतचा पुरावा सादर करणे आवश्यक राहिल.</p> <p>(क) परित्यक्ता स्त्रियांच्या बाबतीत ज्या स्त्रीला एक वर्षापेक्षा अधिक कालावधीपासून पतीने सोडले आहे किंवा तिला पती नांदवत नाही व त्यामुळे अशा स्त्रीला स्वतंत्रपणे किंवा नातेवाईकाकडे राहावे लागते, अशा स्त्रिया पात्र असतील. याबाबत तलाठी व ग्रामसेवक यांचा संयुक्त दाखला आवश्यक राहिल.</p> <p>शहरी भागामध्ये तलाठी वा नगरपालिका/ महानगरपालिकांचे कर निरीक्षक यांनी दिलेले प्रमाणपत्र आवश्यक राहिल.</p>
१२	<p>वेश्या व्यवसायातून मुक्त केलेल्या स्त्रियांच्या बाबतीत, महिला व बालविकास अधिका-यांचे अशा महिलेला वेश्या व्यवसायातून मुक्त केल्याचे प्रमाणपत्र व तिला शासनाच्या अन्य योजनेखाली नियमित मासिक आर्थिक लाभ मिळत नसल्याबाबतचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल.</p>
१३	<p>अनाथ मुले-मुली म्हणजे आई-वडील मृत्यूमुखी पडल्यामुळे अनाथ झालेली व कोणत्याही शासकीय / निमशासकीय / शासन अनुदानित अनाथ आश्रमात न राहणारे मुले-मुली यांना लाभ मिळेल. आई-वडील मृत्यूमुखी पडल्यामुळे अनाथ असल्याबद्दल तलाठी व ग्रामसेवक यांचे व संबंधित महिला व बाल विकास अधिकारी यांचे प्रमाणपत्र आवश्यक राहिल. अनाथ मुले/मुलींना देय असलेले अर्थसहाय्य हे लाभार्थी सज्जन होईपर्यंत त्यांच्या संबंधित पालकांना देण्यात येईल.</p>
१४	<p>विधवा ज्या स्त्रीच्या पतीचे निधन झाले आहे अशी स्त्री या योजनेखाली लाभ मिळण्यास पात्र राहिल. पतीचे निधन झाल्याबद्दल संबंधित ग्रामपंचायत / नगरपरिषद / महानगरपालिकेच्या मृत्यू नोंदवहीतील उतारा सादर करणे आवश्यक राहिल.</p>
१५	<p>शासनाच्या अन्य कोणत्याही योजनेखाली नियमित मासिक आर्थिक लाभ घेत असलेली व्यक्ती संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेखाली लाभ घेण्यास पात्र राहणार नाही.</p>
१६	<p>संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेमधील लाभार्थी ६५ वर्षांचे झाल्यानंतर त्या लाभार्थ्यांना श्रावणबाळ सेवा राज्य निवृत्तीवेतन योजना व इंदिरा गांधी राष्ट्रीय वृद्धापकाळ निवृत्तीवेतन योजनेमध्ये या योजनांच्या निकषांच्या अधिन राहून सामावून घेतले जाईल.</p>
१७	<p>एखाद्या विशिष्ट प्रकरणी शासनाकडे प्राप्त झालेल्या व विहित अटी पूर्ण करित असलेल्या अर्जदाराचा अर्ज मंजूर करण्याचे अधिकार शासनालासुद्धा राहतील.</p>

शासन निर्णय क्रमांक: विसयो-२०१०/प्र.क्र.१७५/विसयो-२, दिनांक २६ ऑक्टोबर, २०१० चे परिशिष्ट

परिशिष्ट-१

नमुना - तीन

(संजय गांधी निराधार अनुदान योजनेखाली अर्थसहाय्यासाठी करावयाच्या अर्जाचा, अर्ज तपासणीचा व मंजूरीचा नमुना)

प्रति,

तहसिलदार,
तालुका-
जिल्हा-

१. अर्जदाराचे संपूर्ण नाव :
२. पत्ता :
३. जन्मतारीख व वय :
४. महाराष्ट्रातील अधिवास :
५. कुटुंबातील व्यक्तींची संख्या :
६. कुटुंबाचे सर्व मार्गानी मिळणारे एकूण वार्षिक उत्पन्न :
७. जातीचा प्रवर्ग (पोट जात नमूद करावी)
 - अ) खुला :
 - ब) अनुसूचित जाती :
 - क) अनुसूचित जमाती :
 - ड) विमुक्त जाती :
 - इ) भटक्या जमाती :
 - ई) विशेष मागास प्रवर्ग :
 - उ) इतर मागास वर्ग :
८. निराधाराचा प्रवर्ग
 - अ) अपंग
 - i) अंध :
 - ii) अस्थिव्यंग :
 - iii) मुकबधिर :
 - iv) कर्णबधिर :
 - v) मतिमंद

ब) आजार

- i) क्षयरोग :
- ii) पक्षघात :
- iii) प्रमस्तीष्कघात :
- iv) कर्करोग :
- v) एडस् (एच.आय.व्ही.+) :
- vi) कुष्ठरोग :
- Vii) सिकलसेल :
- आणि सार्वजनिक आरोग्य विभागाने निश्चित केलेले
दुर्धर आजार :

क) महिलांचे प्रवर्ग

- i) निराधार महिला :
- ii) घटस्फोट प्रक्रियेतील महिला :
- iii) घटस्फोट झालेली परंतु पोटगी न मिळणारी महिला :
- iv) घटस्फोट झालेली परंतु योजनेत विहित केलेल्या उत्पन्न
मर्यादेपेक्षा कमी पोटगी मिळणारी महिला :
- v) अत्याचारित महिला :
- vi) वेश्या व्यवसायातून मुक्त केलेली महिला :
- vii) परित्यक्त्या महिला :
- ड) आत्महत्या केलेल्या शेतक-याचे कुटुंब
(या योजनेच्या विहित उत्पन्न मर्यादेनुसार सदर
कुटुंब पात्र असणे आवश्यक) :

- इ) अनाथ मुले :
- (i) मुलगा
- (ii) मुलगी

- ई) तृतीयपंथी :

९. मी असे जाहीर करतो / करते की, मी वर दिलेली माहिती सत्य व बिनचूक असून , मी शासनाच्या अन्य कोणत्याही योजनेखाली नियमित मासिक आर्थिक लाभ घेत नाही. सदरची माहिती चुकीची आढळल्यास माझ्या विरुद्ध फौजदारी कारवाईसह इतर कारवाई करण्यास मी पात्र असल्याची मला जाणीव आहे.

स्थळ:-

दिनांक-

उजव्या किंवा डाव्या हाताच्या अंगठ्याचा ठसा.

टिप:- अर्जदाराने सही व अंगठ्याचा ठसा देणे बंधनकारक आहे.

अर्जदाराची सही

